

Schijnaardbei; de opmars van de “smakeloosheid”

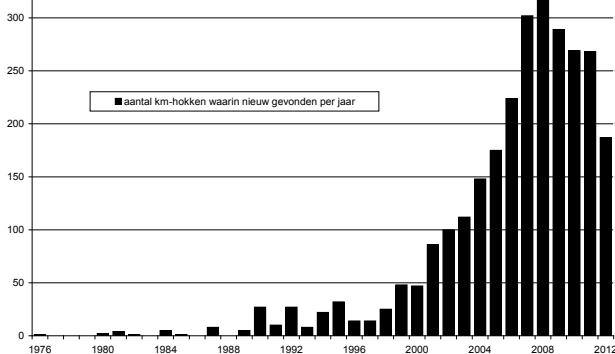
Ruud Beringen, FLORON

Sommige exoten trekken door hun opvallende uiterlijk, door de overlast die ze bezorgen of door hun massale voorkomen sterk de aandacht. De schijnaardbei (*Potentilla indica*) is echter een onopvallend plantje. Toch zijn er weinig exoten die zich de laatste decennia zo sterk hebben uitgebreid als de schijnaardbei.

Schijnaardbei is een oorspronkelijk uit de gematigde streken van Oostelijk Azië afkomstige lage kruidachtige plant, die ooit als sierplant is ingevoerd. Niet bloeiende planten vertonen grote gelijkens met de bosaardbei. De schijnaardbei heeft echter gele bloemen en korte uitlopers en de bladonderkant is bleekgroen. De bosaardbei heeft witte bloemen en lange dunne uitlopers. De onderkant van het blad is bij de bosaardbei bleek grijsgroen en licht zijdeachtig behaard. Karakteristiek voor schijnaardbei is de in het vruchtstadium sterk uitgegroeide, drietandige bijkelk. De vruchten van de schijnaardbei zien er smakelijk uit en lijken op die van de bosaardbei. Maar bij het proeven volgt al gauw een teleurstelling; ze smaken helemaal nergens naar.

De eerste meldingen van verwildering binnen Nederland (toen nog onder de oude wetenschappelijke naam *Duchesnea indica*) dateren uit de zestiger jaren van de vorige eeuw. In Drachten, Doetinchem en Middelburg werd het plantje waargenomen in tuinen en op ruderaal terreinen. In de zeventiger en tachtiger jaren van de vorige eeuw bleef het aantal meldingen beperkt (zie grafiek). In de negentiger jaren nam het aantal waarnemingen geleidelijk toe. In 1999 werd in 48 kilometerhokken de soort voor het

Het aantal km-hokken waarin schijnaardbei voor het eerst (nieuw) is aangetroffen (Bron: NDFE).

Schijnaardbei (Foto: Wouter Hagens - Wikipedia)

eerst waargenomen. Daarna ging het snel; ieder jaar werd de soort in meer km-hokken gescoord, met als topjaar 2008 met 322 nieuwe km-hokken. In de jaren hierna lijkt de toename wat af te vlakken, maar nog steeds wordt de soort in veel nieuwe km-hokken gescoord. Het verspreidingskaartje laat zien dat schijnaardbei tegenwoordig verspreid over bijna geheel Nederland voorkomt. Wat aantal Atlasblokken (5x5 km) betreft heeft schijnaardbei met 893 atlasblokken de “echte” bosaardbei (718 atlasblokken) al ruimschoots ingehaald.

In de periode 1975-2000 werd de schijnaardbei vooral waargenomen in kilometerhokken die overwegend uit stedelijk gebied bestaan (zie tabel). Vooral de steden in de Randstad en in Twente en plaatsen als Nijmegen en Zutphen zijn vanouds bekende bolwerken. Biotopen in het stedelijk gebied zijn o.a. beschaduwde plekken in tuinen, plantsoenen en parken. In latere perioden neemt het aandeel stedelijke groeiplaatsen af en neemt het percentage groeiplaatsen in km-hokken met overwegend agrarisch- of natuurgebied toe. Het lijkt er op dat de soort zich vanuit

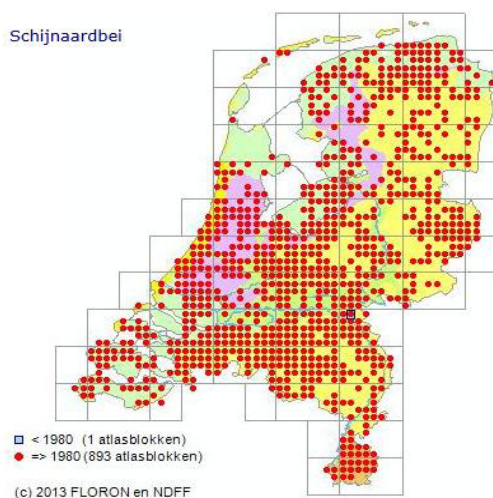
Presentie (%) van schijnaardbei binnen drie perioden in km-hokken die in hoofdzaak bestaan uit Natuur-, Stedelijk- of Agrarisch gebied.

	1975-2000	2001-2005	2006-2012
Natuur	10,3	7,6	13,0
Stedelijk	53,5	47,4	32,7
Agrarisch	17,6	28,2	37,4
rest	18,6	16,8	17,0

het stedelijk gebied langzamerhand vestigt in het agrarisch gebied en in natuurgebieden. Opvallend afwezig is de soort in de laagveengebieden, de kop van Noord Holland en in de overwegend voedselarme zandgebieden, zoals de centrale Veluwe (zie kaart).

De vraag rijst natuurlijk hoe schijnaardbei het klaarspeelt zich zo snel uit te breiden, terwijl een qua uiterlijk sterk gelijkende soort als bosaardbei dat in veel mindere mate doet of zelfs lokaal achteruitgaat. Een verschil tussen beide soorten blijkt te zijn dat schijnaardbei onder stikstofrijke omstandigheden de opgenomen stikstof efficiënter benut voor de vorming van bovengrondse biomassa. Beide soorten vermeerderen zich vegetatief met bovengrondse uitlopers. Onder stikstofrijke omstandigheden, zoals in bemeste stadstuintjes, breidt de schijnaardbei zich veel sterker vegetatief uit dan de bosaardbei. Deze uitbundige groei in tuinen heeft tot gevolg dat schijnaardbei in belangrijke mate verspreid wordt door het storten van tuinafval. Beide soorten worden ook door middel van hun vruchten door vogels verspreid. In het buitengebied groeit schijnaardbei regelmatig in bermen van onverharde wegen en paden en bij parkeerplaatsen. Mogelijk zijn deze groeiplaatsen ontstaan uit in stedelijke omgeving platgereden dan wel platgetrapte vruchten, die enige tijd aan banden en zolen zijn blijven kleven en waarbij de zaden naar verloop tijd los gekomen zijn.

Vanwege de razendsnelle opmars is schijnaardbei zeker als invasief te betitelen. Voorlopig zijn er echter nog geen aanwijzingen dat inheemse soorten door directe concurrentie door schijnaardbei verdrongen worden.

Exotische vlinders in 2012

Kars Veling, De Vlinderstichting

Bij de vlinders hebben we ook exoten, maar tot nu toe zijn er maar weinig soorten die zich explosief uitbreiden en als invasief worden gezien. Ook in 2012 zijn er weer exoten gezien en op twee dagvlinders en twee nachtvlinders zullen we hier iets verder ingaan. De gebruikte gegevens zijn afkomstig van NDFP & Noctua, WVF/De Vlinderstichting.

Geraniumblauwtje (Foto: Chris van Swaaij)

Geraniumblauwtje

Het geraniumblauwtje (*Cacyreus marshalli*) is een jaar of 20 geleden vanuit Afrika op Mallorca terechtgekomen en inmiddels heeft hij heel Zuid-Europa veroverd. In 2003 en 2008 heeft dit blauwtje zich ook in Nederland voortgeplant, maar tot echte vestiging heeft dit niet geleid. Cees Pols had dit jaar wel een heel opvallende ontmoeting met dit exotische blauwtje. Hij zat op een warme dag in mei op een terrasje aan de Maas in Maastricht toen er plotseling een klein vlindertje op tafel landde. Hij kende het niet, maar maakte er wel een foto van. Vervolgens was hij het voorval vergeten tot hij dit najaar opeens de foto weer onder ogen kreeg en hem naar De Vlinderstichting stuurde, die direct blij reageerde: een geraniumblauwtje. In Zuid-Europa zijn ze minder blij met deze vlinder, want het geraniumblauwtje is een plaagsoort in de geraniums en pelargoniums die men daar zo graag aan de vensterbank hangt. De rupsen vreten zich een weg door de stengels en eten van de bloemen. Het geraniumblauwtje heeft het hele jaar door generaties en heeft dus geen overwinteringsstadium. Daarom zal hij hier in Nederland nooit blijvend aanwezig zijn.